

Marc Levy

Özgürlük
için

ÇEVİRİ: AYÇA SEZEN

CAN

MARC LEVY
Özgürlük İçin

Les enfants de la libert , Marc Levy

  2007,  ditions Robert Laffont, S.A. / Susanna Lea Associates, Paris

  2009, Can Sanat Yayınları Ltd.  ti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıŐtır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dıŐında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2009

3. basım: Haziran 2013, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıŐtır.

Kapak tasarımı: Act creative

Kapak resmi:   Shutterstock / Igor Stevanovic

Kapak baskı: Azra Matbaası

İ  baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. 2 NF 4-8, Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 19039

ISBN 978-975-07-1070-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAđITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

MARC LEVY
Özgürlük İçin

ROMAN

Fransızca aslından çeviren
Ayça Sezen

MARC LEVY, 1963 yılında Fransa'da doğdu. 17 yaşında Kızılhaç örgütüne katıldı, altı yıl boyunca gönüllü olarak hizmet verdi; bir yandan da Paris-Dauphine Üniversitesi'nde öğrenimini sürdürdü. Yirmi üç yaşında ülkesinden ayrılıp ABD'ye yerleşti. Yedi yıl sonra, iki arkadaşıyla birlikte bir mimarlık şirketi kurmak üzere Fransa'ya geri döndü. On yıl boyunca bu şirketi yönetti. 40 yaşına yaklaştığı günlerde, oğluna anlattığı hikâyeleri kâğıda dökmeye karar verince ilk romanı *Keşke Gerçek Olsa* ortaya çıktı. Dünya çapında büyük bir başarı elde eden kitap, aylarca çoksatar listelerinin başından inmedi ve otuza yakın dile çevrildi. Yazarın ikinci romanı *Neredesin?* ilkinin aratmayacak bir başarıyla çok geçmeden bir milyon satış rakamına ulaştı. 2003'te yayımladığı *Sonsuzluk İçin Yedi Gün*, Fransa'da 2003'ün en çok satan romanı oldu. 2004'te yayımlanan *Gelecek Sefere*; aşk, mizah ve masalsi öğelerle ördüğü romanlarının son halkası oldu. Levy, 2005'te *Keşke Gerçek Olsa*'nın devam romanı *Sizi Tekrar Görmek*'i yayımladı. Bir kısa metrajlı filmi de (*La lettre de Nabila*) bulunan yazar Londra'da yaşıyor.

Marc Levy'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

<i>Keşke Gerçek Olsa</i> , 2001	<i>Birbirimize Söyleyemediğimiz Onca Şey</i> , 2010
<i>Neredesin?</i> , 2004	<i>Gölge Hırsız</i> , 2011
<i>Sonsuzluk İçin Yedi Gün</i> , 2005	<i>İlk Gün</i> , 2012
<i>Gelecek Sefere</i> , 2007	<i>İlk Gece</i> , 2012
<i>Sizi Tekrar Görmek</i> , 2007	<i>Dönmek Mümkün Olsa</i> , 2013
<i>Dostlarım Aşkларım</i> , 2008	

“Direnmek” fiilini çok seviyorum. Bizi hapsedene, önyargılara, aceleyle varılan yargılara, yargılama arzusuna, tek isteği açığa çıkmak olan içimizdeki kötüye, vazgeçme isteğine, kendini beğendirme ihtiyacına, başkasını kötüleyerek kendinden bahsetme ihtiyacına, modalara, tehlikeli hırsılara, etrafımızı kuşatan karmaşaya direnmek.

Direnmek ve... gülümsemek.

EMMA DANCOURT

Babama,
Kardeři Claude'a
Bütün özgürlük çocuklarına.

Ođluma
ve sana, aşkım.

Seni yarın seveceğim, bugün, henüz tanımıyorum. Oturduğum eski binanın merdivenini inerek başladım, biraz acelem vardı, itiraf ediyorum. Giriş katına vardığımda tırabzanı sıkkan elime balmumunun kokusu sinmişti; kapıcı düzenli olarak her pazartesi ikinci katın sahanlığındaki dirseğe kadar, perşembeleri ise üst katlara doğru çıkarak tırabzanlara balmumu sürerdi. Evlerin cephelerini altın sarısına boyayan ışığa rağmen, sabah yağmurunun ıslattığı kaldırım hâlâ menevişliydi. Böyle aheste aheste yürürken henüz her şeyden habersizdim, senin hakkında hiçbir şey bilmiyordum, sen ki, günün birinde bana, hayatın erkeklere sunduğu en güzel armağanı verecektin.

Saint-Paul Sokağı'ndaki küçük kafeye girdim, cebim zamanla doluydu. Tezgâhın başında üç kişiydik, o ilkbahar sabahı, zaman zengini olan sadece bizlerdik. Sonra, ellerini gabardin yağmurluğunun arkasında birleştirmiş olan babam girdi içeri, tamamen kendine özgü bir zarafetle beni görmemiş gibi yapıp dirseğini çinko tezgâha dayadı. Sert bir kahve sipariş etti, benden iyi kötü –daha ziyade kötü– saklamaya çalıştığı gülümsemesini gördüm. Parmaklarının ucuyla masaya vurarak, bana kafenin “tenha” olduğunu ve yaklaşabileceğimi işaret etti. Ceketine sürtününce, gücünü, omuzlarına çöken hüznün ağırlığını hissettim. “Hâlâ kararlı mısınız?” diye sordu bana. Kararlı

değildim, hiçbir şeyden emin değildim, yine de başımı salladım. Bunun üzerine, fincanını hafifçe itti. Fincan tabağının altında elli franklık bir banknot duruyordu. Önce reddettim, ama o dişlerini sıkıp, savaşıyorsan karnın tok olmalı, diye homurdandı. Parayı aldım ve bakışından artık gitmem gerektiğini anladım. Kasketimi düzelttim, kafenin kapısını açıp sokağa çıktım.

Camekânın önünden geçerken içeride oturan babama baktım, küçük, kaçamak bir bakıştı; yakamı düzeltmemi işaret ederken bana son bir kez gülümsedi.

Gözlerinde, anlaması yıllarımı alacak bir telaş vardı ama yüzündeki son ifadeyi eksiksiz olarak anımsamam için, bugün bile onu düşünerek gözlerimi kapamam yetiyor. Babamın gidişime üzüldüğünü biliyorum, bir daha birbirimizi göremeyeceğimizi sezindiğini de tahmin ediyorum. Ama kendisinin değil, benim öleceğimi düşünüyordu.

Tourneurs adlı kafede yaşadığımız o ânı yeniden düşünüyorum. Bir adamın, yanı başında hindiba kahvesini yudumlayan oğlunu gömmesi, ona, “Hemen eve dön ve ödevlerini yap,” demek yerine, sessizliğini koruması yürek ister gibi geliyor bana.

Bundan bir yıl önce, sarı yıldızlarımızı almak üzere annem karakola gitmişti. Bu bizim için toplu göçün habercisi oldu, Toulouse’a gittik. Babam terziydi ve bu iğrenç şeyi bir kumaşın üzerine asla dikmezdi.

21 Mart 1943 günü, on sekiz yaşındayım, tramvaya biniyorum ve hiçbir planda gözükmeyen bir istasyona doğru yola koyuluyorum: Maki’ye¹ katılacağım.

Daha on dakika önce adım Raymond’du, 12. hattın son durağında indiğimde ise Jeannot oldu. Soyadı yok, yalnızca Jeannot. Bu saatte hava hâlâ ılık, benim dünya-

1. Makilerde gizlendikleri için Maki diye bilinen Fransız Direniş Güçleri.

mın parçası olan bir sürü insan başlarına geleceği bilmiyor. Annemin ve babamın çok yakında kollarına birer numara kazanacağından haberleri yok; annem onu, neredeyse hepimizden çok sevdiği bu adamdan, bir garın peronunda ayıracaklarını bilmiyor.

Ben de, on yıl sonra, Tourneurs'de onu son kez gördüğümde babamın ceketinin üst cebine yerleştirdiği çerçeveyi, Auschwitz Anıtı'nı oluşturan beş metre yükseklikteki gözlük yığınının içinde görüp tanıyacağımı biliyordum. Küçük kardeşim Claude ise, yakında onu almak için uğrayacağımı ve eğer "evet" dememiş olsa ve tüm bu acı dolu yılları birlikte omuz omuza yaşamış olmasak, ikimizin de hayatta kalamayacağını bilmiyor. Jacques, Boris, Rosine, Ernest, François, Marius, Enzo; bu yedi arkadaşımın neredeyse hepsi, yabancılara özgü aksanlarıyla, "Yaşasın Fransa!" diye bağırarak öleceklerini bilmiyorlar.

Sanırım aklım karmakarışık ve kelimeler kafamın içinde dönüp duruyor, ama o pazartesi günü öğle saatlerinden başlamak üzere sonraki iki yıl boyunca kalbim korkunun dayattığı ritimle atacak; iki yıl boyunca korkuyla yaşadım, bazı geceler hâlâ, bu berbat duyguyla uyanırım. Oysa ben bunu henüz bilmesem de, sen yanı başımda uyuyorsun aşkım. İşte, İspanyol, İtalyan, Polonyalı, Macar ve Romanyalı arkadaşlarımın, özgürlük çocuklarının; Charles, Claude, Alonso, Catherine, Sophie, Rosine, Marc, Émile ve Robert'in hikâyelerinden küçük bir kesit.

Birinci bölüm

1

İçinde yaşadığımız koşulları iyi anlamalısın, bağlam önemlidir, bir cümle söz konusu olduğunda örneğin. Bağlamından çıktığında anlamı çoğunlukla değişir, önümüzdeki yıllar boyunca, çok sayıda cümle yanlı olarak değerlendirilmek ve yargılanmak üzere bağlamlarından koparılacak.

Eylül ayının ilk günlerinde, Hitler'in ordusu Polonya'yı işgal etmişti, Fransa savaş ilan etmişti ve birliklerimizin düşmanı sınırdan geri püskürteceğine kimsenin şüphesi yoktu. Belçika, zincirlerinden boşanmış Alman zırhlı tümenleri tarafından dümdüz edilmiş, kuzeydeki ve Somme'daki cephelelerde birkaç hafta içinde yüz bin askerimiz ölmüştü.

Mareşal Pétain hükümet başkanlığına getirildi; ertesi gün ise yenilgiyi reddeden bir general Londra'dan direniş çağrısında bulundu. Pétain bütün umutlarımızı teslim etmek üzere imza atmayı tercih etti. Savaşı çabucak kaybettik.

Pétain, Nazi Almanyası'yla işbirliği yaparak Fransa'yı tarihinin en karanlık dönemlerinden birine sürükledi. Cumhuriyet, bundan böyle Fransız Devleti olarak anılmak üzere ortadan kalktı. Haritaya enine bir hat çizildi ve ülke, biri kuzeyde işgal altında, diğeri ise güneyde ve sözümona bağımsız olan iki ayrı parçaya bölündü. Ama

güneyin özgürlüğü de tamamen göreceydi. Her gün, Fransa'da yaşayan iki milyon yabancı kadını, erkeği ve çocuğu güvensizliğe sürükleyen yeni bir kararname çıkıyordu, artık adaletin bulunmadığı bu topraklarda; çalışma, okula gitme, özgürce seyahat etme hakları ellerinden alınıyordu ve yakında, çok yakında yaşama hakları da alınacaktı.

Oysa belleğini yitiren ülkenin, Polonya'dan, Romanya'dan, Macaristan'dan gelen bu yabancılara, bu İspanyol ve İtalyan sığınmacılara ihtiyacı vardı. Yirmi beş yıl önce, Birinci Dünya Savaşı'nın siperlerinde bir buçuk milyon insanını kaybeden Fransa'nın nüfusunu yeniden yapılandırmak gerekmişti. Yabancılar; neredeyse bütün arkadaşlarımız yabancıydı, her biri ülkesinde yıllarca süren baskılara ve zulme maruz kalmıştı. Alman demokratlar Hitler'in kim olduğunu, İspanya İç Savaşı'nda çarpışanlar Franco'nun diktatörlüğünü, İtalyanlar ise Mussolini'nin faşizmini çok iyi biliyorlardı. Arkasında bıraktığı cesetler ve sefaletle tüm Avrupa'yı kasıp kavuran bu salgının, tüm bu kinin ve hoşgörüsüzlüğün ilk tanıklarıydı onlar. Hepsi, yenilginin yalnızca bir başlangıç olduğunu, ardından daha kötüsünün geleceğini zaten biliyordu. Ama kötü haber getireni kim dinlemek ister ki? Fransa'nın artık onlara ihtiyacı kalmamıştı. Doğudan ve güneyden gelmiş olan bu sürgünler, tutuklanıp kamplara kapatılmışlardı.

Mareşal Pétain pes etmekle kalmamış, Avrupalı diktatörlerle anlaşmaya da varmıştı ve bu yaşlı adamın etrafında uyuklayan ülkemizde, korkunç görevlerini yerine getirirken hepsi birbirinden gayretkeş kesilen bakanlar, valiler, yargıçlar, jandarmalar, polisler, Milisler toplaşmıştı bile.

2

Her şey üç yıl önce, 10 Kasım 1940'ta bir çocuk oyunu gibi başladı. Etrafı madalyalı birkaç valiyle çevrili olan Fransa'nın kederli mareşali, *serbest bölge* (yenilgisinin mahkûmu olan bir ülkede serbestlik ne demekse) turuna Toulouse'dan başladı.

Bu kalabalıkların, yeniden iktidara gelmiş, yeni bir düzenin habercisi olan bu eski hayaletin havaya kalkan bastonuna bakınca büyülenip öylece kalakalmaları tuhaf bir paradoks. Pétain'in yeni düzeni, sefalet, ayrımcılık, gammazlama, dışlama, cinayet ve barbarlık düzeni olacaktı.

Çok yakında takımımıza katılacak olanlar arasında, Fransız hükümetinin yabancı, Yahudi ve komünist olma suçlarını işleyenleri kapattığı kampları tanıyanlar vardı. Güneybatıdaki Gurs, Argelès, Noé ya da Rivesaltes kamplarındaki hayat tüyler ürperticiydi. Bu kamplarda yaşayan aile fertleri, dostları bulunan insanlar için Mareşal Pétain'in gelmesi, ellerinde kalan azıcık özgürlüğün de uçup gitmesine neden oldu.

Halk da bu Mareşal'e alkış tutmaya hazırlandığına göre, alarm zilini çalmak, kalabalıkları ele geçiren ve yenilgiyi kabul etmeye yönelten; komşusunun da sustuğunu ve komşu susuyorsa yapılması gerekenin bu olduğunu bahane ederek ödleklıklarına kılıf uyduran insanları bu tehlikeli korkunun pençesinden çekip almak gerekiyordu.

Kardeşimin en iyi arkadaşlarından biri olan Caussat'ın, tıpkı Bertrand, Clouet, Delacourt gibi pes etmeyi, susmayı kabullenmesi söz konusu olamazdı ve Toulouse sokaklarında gerçekleşecek olan korkunç geçit töreni eşsiz bir bildiriye zemin oluşturacaktı.

Bugün önemli olan, gerçeği söyleyen, cesurca ve dürüstçe dile getirilen birkaç sözcüğün bu kortejin üzerine yağmur gibi yağmış olması. Beceriksizce yazılmasına karşın ifşa edilmesi gerekeni ifşa eden bir metin bu; zaten metnin ne söylediğinin de önemi yok. Geriye bir tek, kolluk kuvvetlerince tutuklanmadan, el ilanlarını mümkün olduğunca geniş bir alana dağıtmanın yolunu bulmak kalıyor.

Arkadaşlar bunun da yolunu buldu. Geçit töreninden birkaç saat önce Esquirol Meydanı'ndan geçtiler. Elleri kolları paketlerle doluydu. Polis meydandaki yerini almıştı ama masum görünüşlü birkaç yeniyetmeyi kim taktardı ki? İşte burası, Metz Sokağı'nın köşesinde bir bina var. Dördü birden merdiven boşluğuna saklandı, gözcü olmamasını umut ederek çatıya kadar tırmandılar. Önleri açık ve kent ayaklarının altında öylece uzanıyor.

Caussat arkadaşlarıyla birlikte tasarladığı mekanizmayı kurdu. Çatının kenarında, terazi gibi sallanmaya hazır küçük bir ayağın üzerinde bir tahta duruyor. Tahtanın bir tarafına daktiloda yazılmış ilan tomarını, diğer tarafına da su dolu bir bidon koyuyorlar. Bidonun altına küçük bir delik açıyorlar, onlar aşağıya indiklerinde, su da oluklardan sızmaya başlıyor.

Mareşal'in arabası yaklaşırken, Caussat başını yukarı kaldırıp gülümsüyor. Üstü açılır limuzin sokaktan yavaşça geçiyor. Çatıdaki bidon neredeyse boşaldı; lata bir o yana bir bu yana sallanınca ilanlar havada uçuşmaya başlıyor. Bu 10 Kasım 1940, hain Mareşal'in çöküşünün ilk günü olacak. Gökyüzüne bak, sayfalar havada döne döne uçuşuyor, bir de üstüne bu cesur ufaklıkları daha da mutlu edecek bir şey oluyor; Mareşal Pétain'in siperliğine bir-

kaç sayfa konuveriyor. Kalabalık hep beraber eğilip el ilanlarını toplamaya başlıyor. Ortalık birbirine giriyor, polis oradan oraya koşturmaya başlıyor, bu yeniyetmelerin diğerleri gibi korteji alkışladığını sananlar, kutladıklarının aslında ilk zaferleri olduğunu bilmiyorlar.

Gençler çil yavrusu gibi etrafa dağıldı, hepsi topukladı bile. Caussat o akşam evine dönerken, üç gün sonra ihbar üzerine tutuklanacağını ve iki yıl boyunca Nîmes Hapishanesi'nin zindanlarında tutulacağını aklının ucundan bile geçirmiyor. Delacourt birkaç ay sonra, Agen'de, kovalanırken sığındığı bir kilisede Fransız polisi tarafından öldürüleceğini bilmiyor. Clouet, gelecek yıl Lyon'da kurşuna dizileceğinden habersiz; Bertrand'ın ise hangi tarlaya gömüldüğünü kimse bulamayacak. Ciğerleri tüberkülozdan şişen Caussat hapisten çıkınca Maki'ye katılacak. Tekrar yakalandığında ise, bu kez sınır dışı edilecek. Buchenwald'de öldüğünde yirmi iki yaşındaydı.

İşte böyle, arkadaşlarımız için her şey bir çocuk oyunu, asla yetişkin olamayacak çocukların oyunu gibi başladı.

Sonraki aylarda onların peşinden gidecek olan; Marcel'den, Langer'den, Jan Gerhard'dan, Jacques Insel'den, Charles Michalak'dan, José Linarez Diaz'dan, Stefan Barsony'den bahsetmeliyim sana. İlk özgürlük çocuklarıydı onlar, 35. Direniş Takımı'nı kurmuşlardı. Neden? Direnmek için! Önemli olan onların hikâyeleri, benimki değil, zaman zaman belleğimin oyununa gelir de isimleri şaşırırsam beni affet.

Arkadaşım Urman, isimlerin ne önemi var ki, dedi bir gün, sayımız azdı ama tekvücut olmuştuk. Korku içinde, kaçak yaşıyorduk, yarının bize ne getireceğini bilmiyorduk, bugün hâlâ, o korkunç günlerden bir tekini anımsamak bile acı veriyor bana.

Marc Levy

Özgürlük İçin

Özgürlük İçin, İkinci Dünya Savaşı sürerken, işgal altındaki Fransa'nın Nazilere teslim olmuş Vichy Hükümeti'ne, Fransız askerine, polise, adalete, hatta halka karşı direnmeyi seçen, çocuk denebilecek yaşta bir avuç gencin hikâyesi.

Marc Levy, Alman işgali altındaki Fransa'dan gerçekçi bir kesit sunuyor okurlarına. Anne babaları toplama kampına gönderilen iki Yahudi kardeşin Güney Fransa'daki Direniş Hareketi'ne katılmalarıyla başlayan hikâye, yaşları on beş ila yirmi arasında değişen yeniyetmelerin verdikleri yaşam ve özgürlük mücadelesini, eylemlerini, acılarını, yalnızlıklarını, hayal kırıklıklarını anlatıyor.

Aralarında Marc Levy'nin babasının da bulunduğu, boyun eğmemeyi seçmiş bir grup gencin nefes kesen macerasını bir solukta okuyacaksınız.

Kapak resmi: IGOR STEVANOVIC

ISBN 978-975-07-1070-4

9 789750 710704